

746002
A B E C E D A R I U

R O M A N E S C U

cu

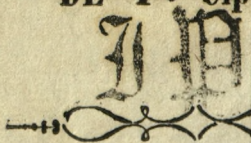
Litere Latinesci

pentru

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Deprinderea prunciloru la cetire, impreuna
cu rogatiuni si invetiatura crestinesca, si cu
una Ortografia pre scurtu.

DE T. Cipariu.

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201801790

1863
BLASIU, MDCCCLXIII.

Cu TIPARIULU SEMINARIULUI.

1863

ROGATIUNEA
S. M A X I M U

in ainte de scola.

Dómne Isuse Christóse, deschidemi
urechile sí ochii ánemei méle, cá se audiu
cuvintele tale, sí se întielegu, sí se facu
voia ta. Veneticu sum eu pre pamentu, nu
ascunde de mine demandatiunile tale. De-
scóperu ochii miei, sí voiu socoti minunile
de in legea ta.

97649

Literele Ciriliane.

Аа, Бб, Вв, Гг, Дд, Ёё, Жж, Зз,
Ззз, Іі, Нн, Кк, Лл, Мм, Нн, Оо,
Пп, Рр, Сс, Тт, Оѵоѵ, ѸѸ, Фф,
Хх, Ѡѡ, Цц, Чч, Шш, Щщ, Ъъ,
Ѣѣ, Юю, Ѧѧ, Ѩѩ, Ѭѭ, Ѯѯ, Ѱѱ,
Ѳѳ, Ѵѵ, Ѷѷ, Ѹѹ.

Literele Latinesci.

Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Jj,
Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss,
Tt, Uu, Vv, Ww, Xx, Yy, Zz.

Cursive.

Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Jj,
Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt,
Uu, Vv, Ww, Xx, Yy, Zz.

Vocali ciriliane.

Ѧѧ, Ѣѣ, і, Ѩѩ, о, оѵ, ѸѸ, Ѡѡ, з, ѣ, ѧ, ѡ, ѵ.

Vocali latine.

Aaa, Eee, Iii, Ooo, Uuu, Yyy.

Distongi ciriliani.

ѣн, ѣѣ, ѣн, ѣѣ, ѣн, ѣѣ, ѣн, ѣѣ, ѣн, ѣѣ, ѣн, ѣѣ.

Distongi latini.

Ai, au, ei, eu, oi, ou, oa, ui, yi.

Cele alalte suntu cosunatorie.

S i l a b a r i u .

a) una Vocale cu una Cosunatoria.

<u>Ab</u> ,	<u>eb</u> ,	<u>ib</u> ,	<u>ob</u> ,	<u>ub</u> ,	<u>yb</u> .
<u>Ac</u> ,	<u>ec</u> ,	<u>ic</u> ,	<u>oc</u> ,	<u>uc</u> ,	<u>yc</u> .
<u>Ad</u> ,	<u>ed</u> ,	<u>id</u> ,	<u>od</u> ,	<u>ud</u> ,	<u>yd</u> .
<u>Af</u> ,	<u>ef</u> ,	<u>if</u> ,	<u>of</u> ,	<u>uf</u> ,	<u>yf</u> .
<u>Ag</u> ,	<u>eg</u> ,	<u>ig</u> ,	<u>og</u> ,	<u>ug</u> ,	<u>yg</u> .
<u>Ah</u> ,	<u>eh</u> ,	<u>ih</u> ,	<u>oh</u> ,	<u>uh</u> ,	<u>yh</u> .
<u>Aj</u> ,	<u>ej</u> ,	<u>ij</u> ,	<u>oj</u> ,	<u>uj</u> ,	<u>yj</u> .
<u>Ak</u> ,	<u>ek</u> ,	<u>ik</u> ,	<u>ok</u> ,	<u>uk</u> ,	<u>yk</u> .
<u>Al</u> ,	<u>el</u> ,	<u>il</u> ,	<u>ol</u> ,	<u>ul</u> ,	<u>yl</u> .
<u>Am</u> ,	<u>em</u> ,	<u>im</u> ,	<u>om</u> ,	<u>um</u> ,	<u>ym</u> .
<u>An</u> ,	<u>en</u> ,	<u>in</u> ,	<u>on</u> ,	<u>un</u> ,	<u>yn</u> .
<u>Ap</u> ,	<u>ep</u> ,	<u>ip</u> ,	<u>op</u> ,	<u>up</u> ,	<u>yp</u> .
<u>Aq</u> ,	<u>eq</u> ,	<u>iq</u> ,	<u>oq</u> ,	<u>uq</u> ,	<u>yq</u> .
<u>Ar</u> ,	<u>er</u> ,	<u>ir</u> ,	<u>or</u> ,	<u>ur</u> ,	<u>yr</u> .
<u>As</u> ,	<u>es</u> ,	<u>is</u> ,	<u>os</u> ,	<u>us</u> ,	<u>ys</u> .

At,	et,	it,	ot,	ut,	yt.
Av,	ev,	iv,	ov,	uv,	yv.
Aw,	ew,	iw,	ow,	uw,	yw.
Ax,	ex,	ix,	ox,	ux,	yx.
Az,	ez,	iz,	oz,	uz,	yz.

b) Una cosunatoria cu una vocale.

Bá,	be,	bi	bo	bu.
Ca,	ce,	ci,	co,	cu.
Da,	de,	di,	do,	du.
Fa,	fe,	fi,	fo,	fu. 211
Ga,	ge,	gi,	go,	gu.
Ha,	he,	hi,	ho,	hu.
Ja,	je,	ji,	jo,	ju.
Ka,	ke,	ki,	ko,	ku.
La,	le,	li,	lo,	lu.
Ma,	me,	mi,	mo,	mu,
Na,	ne,	ni,	no,	nu.
Pa,	pe,	pi,	po,	pu.
(Qua,	que,	qui	quo,	quu.)
Ra,	re,	ri,	ro,	ru.
Sa,	se,	si,	so,	su. ✓
Ta,	te,	ti,	to,	tu.
Ya,	ye,	yi,	yo,	yu.
Wa,	we,	wi,	wo,	wu.
Xa,	xe,	xi,	xo,	xu.
Za,	ze,	zi,	zo,	zu.

c) Una cosunatoria si doue vocali ,

Bai,	bau,	bei,	beu,	boi,	bou,	bui.
Cai,	cau,	cei,	ceu,	coi,	cou,	cui.
Dai,	dau,	dei,	deu,	doi,	dou,	dui.
Fai,	fau,	fei,	feu,	foi,	fou,	fui.
Gai,	gau,	gei,	geu,	goi,	gou,	gui.
Lai,	lau,	lei,	leu,	loi,	lou,	lui.
Mai,	mau,	mei,	meu,	moi,	mau,	mui.
Nai,	nau,	nei,	neu,	noi,	nou,	nui.
Pai,	pau,	pei,	peu,	poi,	pou,	pui.
Rai,	rau,	rei,	reu,	roi,	rou,	ruï.
Sai,	sau,	sei,	seu,	soi,	sou,	sui.
Tai,	tau,	tei,	teu,	toi,	tou,	tui.
Vai,	vau,	vei,	veu,	voi,	vou,	vui.

d) Una vocale intre doue cosunatorie.

Bac,	bec,	bic,	boc,	bue.
Cad,	ced,	cid,	cod,	cud.
Daf,	def,	dif,	dof,	duf.
Fag,	feg,	fig,	fog,	fug.
Gal,	gel,	gil,	gol,	gul.
Lam,	lem,	lim,	lom,	lum.
Man,	men,	min,	mon,	mun.
Nap,	nep,	nip,	nop,	nup.
Par,	per,	pir,	por,	pur.
Ras,	res,	ris,	res.	rus.

Sat,	set,	sit,	sot,	sut.
Tab,	teb,	tib,	tob,	tub.

e) Doue consonatorie si una vocale.

Bla,	ble,	bli,	blo,	blu.
Cra,	cre,	cri,	cro,	cru. ^{ca}
Dra,	dre,	dri,	dro,	dru. ^{ca}
Fla,	fle,	fli,	flo, ⁷	flu.
Gra,	gre, ⁴	gri,	gro,	gru.
Pla,	ple,	pli, ⁴	plo, ⁴	plu. ^{ca 6}
Sta,	ste,	sti,	sto,	stu.
Tra,	tre,	tri,	tro,	tru.
Vla,	vle,	vli,	vlo,	vlu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

f) Cu à si â.

Bà, cà, dà, fà, gà, mà, nà, pà, rà,
sà, tà, vâ, brà, crà, prà, vrà.

Bâ, brâ, câ, crâ, dâ, drâ, fâ, frâ, gâ, grâ,
lâ, mâ, nâ, pâ, prâ, râ, sâ, tâ, vâ.

Bân, cân, dân, fân, gân, lân, mân,

Nân, pân, rân, sân, tân, vân zân.

Ben, den, fen, len, men, pen, sen.

Ten, ven, bren, cren, fren, pren, tren.

g) Alte impreunatiuni.

Bia,	bie,	bio,	biu,	biat,	biet.
Cia,	gia,	cio,	gio,	ciu,	giu.

Dia, die, di, dio, diu, diar, dior.
Fia, fie, fio, fiu. Pia, pie, pio.
Mia, mie, mio, miu. Nia, nie, nio.
Ria, rie, rio, riu. Sia, sie, sio.
Tia, tie, tí, tio, tiu, sio, siu.
Via, vie, vio, viu, vien, vier, vior.

h) Cuvinte de doue silabe.

Al-ba, bar-ba, al-ta, mâ-na.
Car-ne, bu-na, cor-ne, mul-te.
Dul-ce, ma-ma, ta-ta, fra-te.
Es-te, so-ra, fra-ga, frun-dia.
Gé-na, gu-ra, gu-sta, gu-sia.
Lim-ba, lun-ga, min-te, scur-ta.
No-pte, re-ce, or-ba, oa-ie.
Pâ-ne, por-ta, ra-die, so-re.
Um-bra, va-le, tur-ma, tur-ta.

i) Cuvinte de trei si patru silabe.

Al-bi-na. Ber-be-ce. Car-bu-ne.
De-sa-ga. E-pu-re. Fri-gu-ra.
La-mu-ra. Mor-ta-ci-na. Ne-va-stui-ca.
O-res-tí-a. Po-ter-ni-chia. Ra-de-ci-na.
Sel-bá-te-ce. Tur-ba-te-le. Ve-ra-te-ce.

In. nu - me - le, Ta - ta - lui, sî, al
Fi - iu - lui, sî, al. sîn - tu - lui, Spi - rit.

Im-pe-rá-te, ce-re-scu, man-ga-i-to-
riu-le, spi-ri-tul, a-de-ve-ru-lui, ca-re-le
pre-tu-tîn-di-nea, es-ti, sî, tó-te, le pli-ne-
sti, vi-sti-ie-riul, bu-na-ta-ti-lo-ru, sî, da-
ta-to-riu-le, de vi-ia-tia, vi-no, sî, te sa-
la-siu-e-sce, in-tru, noi, sî, ne cu-ra-tie-
sce, pre, noi, de tó-ta, spur-ca-ciu-nea,
sî, man-tu-e-sce, bunule, su-fle-te-le,
nó-stre.

S. Dumnediule, S. tare, S. forà de
mórte, indúra-te spre noi.

Prea sânta Treime, indúra-te spre
noi. Domne, curatiesce pecate-le nóstre,
Sânte, cercetéza sî vindeca suflete-le
postre.

Marire Tata-lui, sî Fi-iu-lui, sî Spi-
ritu-lui sântu.

Sî acumu sî pururea, sî în vecii ve-
ci-loru. Amin.

ROGATIUNEA DOMNU-LUI.

Tata - lu nostru, care - le esti în ceriu, sântiesea - sa nume - le teu, vi - ia imperati'a tá, fia vo - i'a tá pre - cumu în ceriu, asia si pre pamentu. Pânea nó - stra, cea de tote dile - le, dà - ne - o nó - ue asta - di. Si ne ierta nó - ue detorie - le nostre, pre - cumu si noi iertamu adetori - loru nostri. Si nu ne duce pre noi în ispita, ci ne mantuesce de celu reu.

Cà a ta este imperati'a, si puterea, si marirea, a Tata - lui, si a Fi - iu - lui, si a Spiritu - lui santu; acumu si pururea si în vecii veci - loru. Amin.

INCHINATIUNEA ANGERESCA.

Nascátore de Dumne - dieu feciora, búcurate, ceea ce esti plina de daru, Mária, Domnu - lu e cu tine. Bine - cu - ventata esti tu între mu - ieri, si bine - cu - ventatu e fructu - lu pântece - lui teu, cà ai nascutu pre mantuitoriu - lu suflete - loru nostre. Prea sânta Maria, maic'a lui Christosu Dumnedieu - lui nostru, róga - te

pentru noi pecatosii, acumu și în ór'a
mortiei nóstre. Amin.

SIMBOLU-LU CREDENTIEI,

Crediu intru unulu Dumne-dieu,
Tata-lu, a-totu-tietoriu-lu, facatoriu-lu
ceriu-lui și alu pamentu-lui. Sî intru u-
nulu Domnu Isusu Christosu, Fiu-lu lui
Dumne-dieu, unulu nascutu, care-le din
Tata-lu s'a nascutu mai înainte de toti
vecii, lumina din lumina, Dumne-dieu
adeveratu din Dumne-dieu adeveratu,
nascutu éra nu facutu, celu de o fintia
cu Tata-lu, prin care-le tóte s'au facu-
tu. care-le pentru noi ómenii, sî pen-
tru a nóstra mantuire s'a pogoritu din
ceriu, sî s'a intrupatu din Spiritulu sân-
tu sî din Maria fecior'a, sî s'a facutu
omu. sî s'a restignitu pentru noi sub
Pilatu din Pontu, sî a patimitu sî s'a in-
gropatu, sî a inviatu a treia di dupa
scripturi. sî s'a suitu la ceriu, sî siede
de a derept'a Tata-lui, sî érași va se vi-ia
cu marire, se judece vi-ii sî mortii, a
caria imperatîi nu va fi sfersîtu. Sî in-
tru Spiritulu sântu, domnulu, de viatia

facatoriulu , care-le din Tata-lu ése , ce-
l'a ce impreuna cu Tata-lu sí cu Fíiu-lu
este inchinatu sí marítu , care-le a grai-
tu prin profeti. Intru un'a , sânta , cato-
licésca , sí apostolicésca besereca . Mar-
turisescu unu botezu , intru iertarea pe-
cate-loru . Asteptu invierea morti-loru ,
si viati'a vécului ce va se fia . Amin .

DIECE PORUNCI A LUI D. DIEU .

I. Eu sum donnulu dumne-dieulu
teu , se nu aibi alti dumnediei straini
in aintea mea .

II. Nu luá nume-le lui D. dieu in de-
siertu .

III. Adu-ti a minte , se sântiesci diu'a
sambetei (duminecei la Crestini) .

IV. Cinstesce pre tata-lu teu si pre
muma ta , cá se traesci multu pre pa-
mentu .

V. Se nu ucidi .

VI. Se nu curvesci .

VII. Se nu furi .

VIII. Se nu marturisesci strâmbu a-
supr'a de-a-prope-lui teu .

IX. Se nu postesci muicrea de-a-pro-
pelui teu .

X. Se nu postesci nece unu lucru de alu aproape-lui teu.

CINCI PORUNCI ALE BESERECEI.

I. Se asculti sânt'a liturgia duminec'a sî in serbatorile cele alese.

II. Se tîi ajunurile, cari si precumuti poruncesce beserec'a.

III. Se te marturisesci, macarû o-data intru unu anu; si se te cumineci celu pucinu macaru la Pasci.

IV. Se nu faci nunta intru unele dile ale anului, in cari nu lasa beserec'a.

V. Se platesci dieciuel'a, dupa porunc'e'a sî asiedimentulu sântei besereci.

SIEPTE TAINE ALE BESERECEI.

I. Botezulu. **II.** S. Miru. **III.** S. Cuminecatura. **IV.** Marturisirea. **V.** Ungerea de pre urma. **VI.** Chirotoni'a seau preuti'a. **VII.** Casatori'a seau cununi'a.

TREI SUATURI ALE D. CHRISTOSU.

I. Ascultarea de plinu. **II.** Fecori'a de pururea. **III.** Saraci'a de buna voia.

TREI FAPTE THEOLOGICESCI.

I. Credința. II. Sperarea. III. Iubirea.

PATRU FAPTE BUNE MAI ANTAIE.

I. Intieptiunea. II. Dereptatea. III. Tari'a. IV. Infrenarea poftelor.

OPTU FERICIRI.

I. Fericiti cei saraci cu sufletulu, că acelor'a este imperati'a ceriurilor.

II Fericiti cei ce plângu, că aceia se voru mangaiá.

III. Fericiti cei blandi, că aceia voru mosteni pamentulu.

IV. Fericiti cei, ce flamendiescu si insetosieza de dereptate, că aceia se voru saturá.

V. Fericiti cei induratori, că de aceia se voru indurá.

VI. Fericiti cei curati cu anem'a, că aceia voru vedé pre D. dieu.

VII. Fericiti facatorii de pace, că aceia fi-ii lui D. dieu se voru chiamá.

VIII. Fericiti cei, ce se gonescu pentru dereptate, că acelor'a este imperati'a ceriuri-loru.

IN VETIATURA

crestinésca.

Intrebare. Cine au facutu lumea?

Respunsu. Dumnedieu.

Intr. Din ce au facutu Dumnedieu lumea?

R. Din nimic'a.

Intr. Câti Dumnediei suntu?

R. Numai unulu.

Intr. Cate fécie suntu in Dumnedieire?

R. Trei, si acéste trei fécie e unu Dumnedieu adevérátu.

Intr. Cum se numestu acéste trei fécie?

R. Tatalu, Fiulu, Duchulu santu.

Intr. Cäre facia dintru acéste éste mai máre?

R. Un'a cá si ált'a.

Intr. Facutus'au candvá Dumnedieu omu?

R. S'au facutu óre candu in Nazaretu.

Intr. Care fácia Dumnedieésca s'au facutu omu?

R. Fiulu.

Intr. Ce nume is'au dátu lui?

R. Isusu Christosu.

Intr. Cum se ehiáma mumasá?

R. Prea curát'a Méri'a.

Intr. Pentru ce s'au facutu Dumnedieu omu?

R. Pentru noi.

Intr. Ce bine neau facutu nóa?

R. Neau rescumperátu pre noi.

Intr. De ce neau mantuitu pre noi Domnulu Christosu?

R. De diávolulu, de pecátn, si de iádu.

Intr.

Intr. Cum áutu cadiutu suptu stapaniãa diavolului?

R. Prin Adám si Evá stramosii nostri.

Intr. Ce áu gresitu Adám si Eva?

R. Au mancátu din pomulu celu ópritu, si cu acéea neau vendutu pre noi.

Intr. Reu áu fostu mărulu acel'a?

R. In sine áu fostu bunu, dára Dúmne-
diu l'au fostu ópritu.

Intr. Cine au indemnatu pre Adám si Evá, se
manance din pomulu celu ópritu?

R. Diávolulu in form'a siérpelui.

Intr. Cu ce neáu rescumperatu pre noi Dómnulu
Christosu?

R. Cu sante pátimile sale, si cu mórtea sá.

Intr. Unde au muritu Dómnulu Christosu?

R. Pre sânt'a cruce la Ierusalimu in lo-
culu capetianiloru.

Intr. Unde au remásu santu trupulu Dómnului
Christosu dupa mórte?

R. L'au luatú de pre cruce, si l'au pusu
in mormentu.

Intr. Unde au remásu santu sufletulu Dómnului
Christosu?

R. S'au pogoritu la iadu.

Intr. Ce au facutu sufletulu Dómnului Christosu
acolo?

R. Au stricatu tóta putérea diavolului, si
pre stramosi iáu scosu din loculu, unde erá
sufletele dreptiloru.

Intr. Dupá câtú tempu s'au intorsu Dómnulu
Christosu din iadu?

R. Atria dí sau intorsu la mormentulu seu.

Intr.

Intr. Ce au facutu sufletulu Domnulul Christosu in mormentulu seu?

R. Luandusi trupulu s'au sculatu din morti.

Intr. Ce au facutu Domnulu Christosu dupa ce s'au sculatu din morti?

R. In patru dieci de dîle de multe ori s'au aratatu multora, prea curatei maicei sale, si Mariei Magdalinei.

Intr. Ce au mai facutu Domnulu Christosu intru acéle patru dieci de dîle, pana ce s'au suitu cu trupulu la ceriu?

R. Au renduitu, si áu asiediátu Beserec'a cea Catholica.

Intr. Pentru ce áu asiediátu Beserec'a cea Catholica?

R. Cá intru acéa si printr'insa se ne mantuimu.

Intr. Din ce sau asiediátu Beserec'a cea Catholica?

R. Din sântii Apostoli si dintru alti ómeni, cárii adevérátu credu si se botéza.

Intr. Ce deschilinire éste intre Apostoli?

R. Acésta, cà unulu intre densii ádeca Petru Apostolulu au fostu mai antáiu si capenie tuturoru Apostoliloru.

Intr. Unde au reinásu Domnulu Christosu, dupa ce au ásiediátu Beserec'a sá?

R. S'au suitu in ceriu.

Intr. Dára mai veniva Domnulu Christosu la vedére?

R. Cu ádeverátu vá vení la judeciu in díua cea mai depre urma.

Intr. Ce vá fáce átunci Domnulu Christosu?

R. Vá judecá pre cei vii si pre eei morti, si fiesce caruia dupa cuviinti'a lui vá resplati.

Intr. Ce lucréza ácum Domnulu Christosu in lume?

R. Indereptéza santa Besérec'a sa, prin suflarea cea santa.

Intr. Cumu indrepteza pre Besérec'a suflarea cea santa?

R. Prin ómenii cei sufletesci si beserecesci.

Intr. Cárii suntu omenii cei sufletesci si beserecesci?

R. Archiereii si féciele cele beserecesci.

Intr. Archiereii, si féciele cele beserecesci ce lucréza in Besérec'a?

R. Sierbescu cu dreptate, cu invetiatur'a santei Beséreci, cu santienie, cu pilda buna si cu sacramentele cele sante.

Intr. Ce invátia pre ómeni féciele cele sufletesci si beserecesci?

R. Ii invátia cuventulu si voia lui Dumnezeu, si totu felulu de dreptate.

Intr. Omenii cei sufletesci si beserecesci de undé iau ácestu féliu de invetiatura?

R. Din sant'a scriptura, si din ásiedia-mentele cele vechi ále santei Beséreci, prin insuflarea cea santa.

Intr. Cu ce féliu de fapte bune trebuie se fie infrumsetiáti ómenii cei sufletesci si beserecesci?

R. Cu totu féliulu de fápte bune, cu dreptate, cu curatie, cu evlávie, si cu rabdarea pentru adeveru.

Intr.

Intr. Pentru ce unii ómeni beserecesci nusu cu pilda buna, spre indereptarea de aprópelui, ci inca sunt spre scándela?

R. Pentru cà chiemarea, si datoriea nusi plinescu.

Intr. Cumu dára trebue se ne purtámu, cându unii ómeni ne scandalescu?

R. Celu ce póte, sei indreptéze, éra celu ce nu póte, se se uite la cei cu viatia buna, temenduse, cá nu cumvá si elu se cáda.

Intr. Ce lucréza ómenii cei beserecesci spre mairirea lui Dumnedieu?

R. Sierbescu sant'a Liturgie, si lauda pre Dumnedieu.

Intr. Ce intielegi prin láud'a lui Dumnedieu?

R. Cugetarea, cuventulu, si lucrarea, cáre in sene suntu vrédnice de láuda, si inaintea lui Dumnedieu placute, precumu a fáce cruce, áte rugá lui Dumnedieu, a postí, si a dá milostenie pentru Dumnedieu, si éra á créde in Dumnedieu, a nadesduí, si pre Dumnedieu si pre de aprópele al iubi.

Intr. Cum se face Cruce?

R. Cruce se face asiá: imprennámu cele trei degete de inainte a mânei derepte, si stringundu cele mai de pre urma doue degete catrá palma; punemu man'a antâiu in frunte, apoi in pieptu, atreia in umerulu celu dereptu, a patr'a in celu stingu, dícându: In numele Tatalui † si al Fiului † si al Spiritului sântu † Amin.

CERULU.

Deca cautâmu in susu, vedemu o bolta veneta fromosa, care se numesce Ceru. Dîua vedemu pre densulu Sorele luminandu, noptea lun'a si nenumerate stele.

Sorele lumina si incaldiesce pamentulu. Fara lumina nu aru poté omenii si vitele se traiesca si se cresca. Inca nece plantele nu potu fi fara lumina. Plantele care crescu la umbra sau intru intunerecu sunt fara potere, si nece inflorescu nece potu face fructuri.

Pana candu e sorele pre ceru, se dîce dî. Candu resare, se face demanétia; candu apune, se face sera; candu stâ pre midi-loculu cerului e amiedia-dî. Miediulu noptei e intre sera si demanétia.

Dîua lucrâmu, noptea ne repausâmu. Somnulu e celu mai bunu repausu trupului ostenitu.

Dîlele si lunele anului.

Siepte dîle si siepte nopti facu o septamâna, numele loru sunt Dumineca, Luni, Marti, Miercuri, Joi, Vineri si Sambata. Duminec'a e dîua Domnului si de repausu; celealalte dîle de lucru.

Patru septamani si cateva dîle facu o luna. Douespre diece luni facu un anu. Numele luniloru sunt: Ianuariu, Februaru, Mar-

Martiu, Aprile, Maiu, Juniu, Juliu, Augustu, Septembrie, Octobre, Noembrie, si Decembrie, sau romanesc: Carindariu, Faurariu sau Fauru, Martiu sau martisoru, Prieru, Maiu, Ceresiariu, Cuptoriu, Agustu, Raptiuni, Brumariulu mare, Brumariulu micu, si Andrea. Lunile unele sunt de treidieci de zile, altele de trei dieci si un'a, numai Februaru e in trei ani de 28, era in al patrulea anu de 29.

Câte trei luni facu un patrariu de anu. Intru un anu sunt patru patraria sau timpuri, care se numescu: Prima-vera, Vera, Tomna, si Ierna. Primavera se incepe in Martiu, Ver'a in Juniu, Tomn'a in Septembrie, si Iern'a in Decembrie.

Serbatorile si tempurile.

In tota septaman'a o di e serbatoria. Duminec'a e serbatori'a septamanei.

Alte serbatori preste anu sunt: Cratiunulu, Pascile si Rusalile, cá serbatori de frunte; si alte serbatori domnesci si ale sântiloru.

Duminec'a e spre aducerea a mente de invierea Domnului, si a urmatu la Crestini in locul Sambetei.

Pascele Crestiniloru sunt serbatori'a de preste anu, intru aducerea a mente de invierea a treia di a Domnului Isusu Christosu, dupa patimile si moartea sa pre cruce, care le serbamu in cele trei zile inainte de

Pasci

Pasci in Joia mare, Venerea mare si Sambata mare; asteptandu ci crediendu, cà si noi vomu se invienu dupa patimile acestei vietii intru marire si bucuria impreuna cu Is. Christosu.

Dupa inviere a petrecutu Domnulu nostru Is. Chr. inca 40 de zile cu Apostolii, si apoi s'a inaltiatu la ceru. Joia inaltiarei e serbatoarea acestei zile.

Diece zile dupa inaltiare, sau cinci-diece dela inviere, a tremesu Domnulu Apostoliloru sei pre mangaitoriulu promis Spiritulu celu Santu. Rusalile sunt intru aducerea a mente a' acestei mangaieri.

Pascile sunt la începutulu primaverii, era Rusalile la capetulu ei.

La pasci si insasi natur'a incepe a invia dein mortea iernei. Intre pasci si Rusalii natur'a se imbraca in tote frumsetiele teneretieloru; campii si arborii inverdiescu si se implu de flori, paserile canta si saru cu bucuria; noue tenere vietuitorie se nascu pre pamentu si in aeru; si tota faptur'a ride si se bucura de o viatia noua. Crestinulu inca se bucura, cà rescumperatoriulu omenimei a invinsu si a frantu legaturile mortei.

La Inaltiare si la Rosali, plantele si vietuitoriele cele noue cresc si se impoterescu. Sorele si revêrsa radiele sale intru tota puterea sa, nutresce si coce; si lucratoriulu Crestinu

stinu se bucura si spereza vediendusi oste-
nelele incununate cu frupturile pamentului,
ce le a castigatu in sudorea fecii sale pen-
tru acesta si cealalta viatia.

Tomn'a, candu natur'a sia coptu produ-
ctele sale, crestinulu cu multiamire serbeza
alte serbatori, Ferice de omulu, a carui via-
tia in tomn'a dileloru sale sia adunatu strin-
sura de fapte bune, destula pentru o viatia
nemoritoria.

Iern'a serbamu Nascerea Domnului
nostru, implenirea lelei cu taiarea impregiu-
ru, si aratarea sa pre in botezu la Jordanu.
Natur'a in acestu tempu e morta, precum o-
menimea era suptu mortea pecatului, candu
Domnulu nostru venindu cu trupu in lume
s'a aratau, si o a invetiatu calea mantuirei,
care a o a implitu cu patimile mortii sa-
le, si o a incununatu cu invierea.

P a m e n t u l u .

Pamentulu e facutu spre locuinti'a omului, ca
se domnesca pre densulu preste vietuitoriele pa-
mentului, spre paserile cerului si spre pescii marei.

Pamentulu are de asupr'a sa cerulu, pre care
se vedu, sorele, lun'a si stelele, unele in nemesurata
departare de la pamentu.

Pamentulu se intorce in giurulu sorelui intru
un anu, si in osiea sa intru o di si o nopte. Lun'a,
care e mai mica de catu pamentulu, se intorce in
giurulu pamentului intru o luna. Alte stele inca se
intorcu in giurulu sorelui si altoru stele.

De asupr'a pamentului sunt norii si negur'a, cari se nascu de in aburirea pamentului. Candu se indesa si se recescu norii, se facu apa, si ap'a de in nori se numesce ploia. Era candu inghiacia, se face nè sau grandine.

Pamentulu e incungiuratu cu aeru, in care resuffa omenii, si vitele, inca si plantele. Candu aerulu se incaldiesce, se rareste; candu se recesce, se indesa. Miscarea mare a aerului de in locu in locu se dice ventu; candu ventulu e impreunatu cu periculu pre mare, se dice fortuna.

Cu ploia adese ori sunt impreunate tunete si fulgere, care se nascu de in aprederea unei materii nevedite, ce se dice electrica, care descarcanduse lovesce, luresce si suna. Ele sunt periculoase, inse au folosu, cà curatia aerulu de stricatiune, era aerulu stricatu aduce bole si morte in omeni si in vite.

De in aburirea planteloru preste nopte sevene se nasce ro'a; care deca inghiacia se numesce bruma, si strica multoru legumi, cari trebuie coperite preste nopte. Insusi ap'a de frigu inghiacia, si vasele cu ghiacia de frigu mare crepa.

Ap'a curre de in fontane si de in ploia, sau se topesce de in nè, ghiacia si grandine.

Apele curatorie se numescu riuri, cele statatorie se dicu lacuri. Mare se numescu adonarile de ape mari, in care curru riurile, era ele nu curru afara. In Ardealu sunt lacuri, inse nece o mare. Riuri inca sunt forte multe, inse cele mai mari suntu Muresiulu, Oltulu, doue Somesia, doue Ternave, Arie-siulu si Crisiulu.

Pro pamenta locuescu Omenii si vitele, in aeru passerile, in apa pescii cu ale loru feliuri. Afara de victiutorie pre pamentu sunt si plantele, de in cari unele sunt arbori, altele erbe; de in amendoua feliurile unele sunt de mancare pentru omu, altele

nu; altele numai pentru unele vite; pucine pentru nece unulu.

Pământulu e parte uscatu, parte acoperitu cu apa si mai alesu cu mari, care acoperu mai multu de diuimetate pământulu. Marile mai mari se chiama Oceanu.

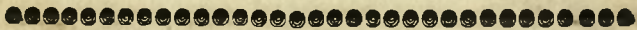
Pământulu uscatu se imparte in 5 parti: Asia, Africa, Europa, America si Australia. De uscatu se tienu si insulele. Noi suntemu in Europa.

Europa e in partea pământulu de miedia nopte, si se imparte in mai multe tieri. Tier'a Ardealului cu Bucovina se tienu de imperat'ia Austriei. Tier'a Romanesca, si Moldavia se tienu de imperat'ia Torcesca, era Basarabia de cea Rusesca.

In Ardealu locuescu: Romanii, Unguri, Sasi, Armeni, Ebrei, si Cigani. Romanii sunt de viti a romana dela Roma dein Italia, mai vechi de catu cei alalti locuitorii de in Ardealu: ei se afla si in tier'a Rom., Moldova, Bucovina, Besarabia: inca si in tier'a Unguresca, in Binatu si aiea. Cei alalti locuitori ai Ardealului au venitu deintru alte tieri dupa romaqi.

Cetati in Ardealu mai de frunte sunt: Brasiovulu, Sabinulu, Clusiuulu s. a. Blasiulu e orasinu romaneciu, unite e Metropoliu unita, cu scole, Seminariu, Tipografia. In Clusiu siede Gubernatoriulu. Imperatulu siede in Vieni, care e cetate nemtiésca un'a de in cele mai mari in Europa. Cea mai mare acum e London in Anglia, dupa ea Parisulu in Frantia. Mai de multu Roma in Italia era cipulu imperutiei a tota lumea atunci cunoscuta, astadi inse e mai mica, si numai scaunulu Papei de la Roma.

Domnitoriulu Ardealului seu Transilvaniei e Majestatea Sa FRANCISCV JOSEFV I. Imperatulu Austriei, Marele-Principu al Transilvaniei etc., pre care Dumnedieu selu custe la multi ani fericiti.

Ortografia de a scrie

cu litere latinesci.

§ 1. **Vocalele si Cosunantele** iu limb'a ramanesca preste totu suntu de 2 feliiuri; aspre si moi.

Vocalele aspre suntu: a, z, x, o, g, — éra moi e si n — Deintru aceste, s si h in sfer-situlul cuvinteloru si in diftongi se audu numai de jumetate; precumu in nou, noi; — éra intregi, numai candu inainte le stau o muta si o liquida, precumu in ц а т р г, н о щ и.

Cosunante aspre suntu aceste 18:

б, в, г, д, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ш. —
Moi sunt acestea: simple 2, pr. ч, ψ; er' impreunate cu h scurtu g, pr. еh, nh, kh, gh, mh, nh, fh, ch.

Cosunantele aspre se unescu bucu-rosu cu Vocalele aspre, si Cosunantele moi cu Vocalele moi; éra de improtiva au nece de cumu nu se suferé pr. cele moi cu z si x, au numai anevoe, pr. e, v; n, f; m, p k g e.

Regule.

a) **Pentru Vocale si Diftongi.**

§ 2. **A se scrie pretotendenea cu a;** — inse-
1) la midiloculu cuventeloru spre deosebi-

re, si in sfersitu cându, si are tonulu, cu á; pr. лѣдѣмъ, а лѣдѣа, laudámu, а laudá.

2) in sfersitu fora tonu si afara de diftongu, cu 'a, pr. пѣлама, гѣта, а кѣма, palm'a, gat'a, acum'a, dar' мѣнтѣ, а нрѣ, mintea, áirea.

§ 3. Ъ se scrie éراسи cu a; inse in sfersitu si spre deosebire cu à; pr. лѣдѣзмъ, лѣдѣзъ, laudámu, laudá.

Cu e se scrie numai dupa unele consonante aspre, mai alesu dupa к, в, м, п, р, с, candu poftésce etimologi'a limbei, pr. in вѣдъ, мѣрѣ, пѣрѣ, сѣтѣ etc. dela: вѣдѣ, мѣрѣ, sau мѣрѣ, пѣрѣ, сѣтѣ: vedu, meru, peru, setosu; — sau analogi'a, pr. вѣтрѣнъ, вѣдѣвѣ, мѣдѣдѣ, пѣкѣпѣ, рѣдѣ, сѣкѣрѣ: betrânu, véduva, médua, peccatu, reu, secure. De acestu féliu sunt tóte cate se incepu cu prepusetiunea рѣ sau рѣс, pr. рѣпѣдѣс, рѣсѣдѣнѣс, repausu, respunsn.

§ 4. Ж asemene se scrie cu a, er' spre deosebire cu â, pr. мѣнѣ, а пѣжѣ, mâna, antâiu.

Cu e numai 1) in sustantivele, ce esu in жнѣ pr. вѣнѣ, морѣмѣнѣ, ventu, mormentu; 2) in gerundiele de a 2 si 3 conjugatiune, pr. темѣнѣдѣ, temendu; afara de cele ce esu in кжнѣ si гжнѣ pr. mai josu; — 3) in urmátorele dupa analogia, pr. вѣжнѣ, рѣжнѣ,

βκρτσπε. vendu, rendu, vertute.

Cu i, numai 1) prepusetiunea ρ, si câte se tragu de intr' in sa pr. ἄτρδ, ἄπρεδης, in, intru, impreuna; — 2) dupa ρ, si ε, pr. in ρκς, ρκδ, κη, etc. risu, riu, sinu; — 3) in infinitivii ce esu in ρκ, si câte se tragu de aci, pr. α ωμορκ, ωμορκτ, a omori, omoritu.

Cu u numai in gerundiele de a 2. si a 3. conjugatiune, ce esu in κκηδ, sau γκηδ, dupa analogia, pr. φκκκηδ, αλεγκκηδ, facundu, alegundu; — asemenea se póte in urmatórele: ρκηδης, φκητκηδ, etc. rundunè, fontána.

§ 5 Cele alalte vocale ι, η, ο, δ, se scriu cu e, i, o, u; in sfersitu spre deosebire cu í, ó, ú. pr. αςρη, ακολο, πετρεκδ, asari acoló, petrecú.

Inse η scurtu 1) cu α tréce in diftongu si se scrie cu ea sau e, cá mai susu; — 2) in ainte de τ arare-ori se scrie socotinduse a fi cuprensu intr'insulu, pr. ἔη, ἔραμ, eri, eramu, de almentrea cu i pr. ἴο, ἴτε, ἴερυ, io, iute, ceriu.

§ 6. Diftongulu η, α, sau τ, se scrie cu ea, 1) in sfersitulul sustantiveloru femeesci cu artichu, pr. μνητ, mintea; — 2) in imperfectele celoru 3. mai de preurma conjugatiuvi pr. βιδτ, φτυτ, ηῖμτ, (vedea, facea,

primea;—3) in мѢ, еѢ, еѣ, eau, beau, beau-
tu; asemenea se poate in urmatóarele straine:
лѣк, вѣк, сѣк, etc. leacu, veacu, steagu.

Intru cele alalte se scrie cu e prescur-
tandu; — in sferșitu spre deosebire cu e
seau è, pr. а вѣдѣ, сѣк, нѣа, a vedè, stè, niè.

§ 7. Diftongulu оа, se scrie cu о,
prescurtandu; spre deosebire cu ó pr.
молрта, варез: mórte, órba.

§ 8. La totu cuventulu, carele in graiulu
de obste se sferșesce in cosonante fora vo-
cale, in scrisu se poftesce un u seau i scur-
tu de jumetate (§ 1) dupa cosonante: —

н adese-ori nu se aude, mai alesu dupa
з, ц, ш, in numerii plurali si a 2. per-
sona a verbeloru, pr. ѣ сѣрз, мѣц, аѣз,
аѣзниц, гроши, surdi, muti, audi, auditu, grosi.

Airea se pune pretutindinea u, pr. ѣ доми,
аѣдат, кѣнтѣнѣ, кѣнѣ, domu, laudatu,
cantandu, candu. — Se pote lasá afora in
person'a I. a imperfecteloru in singulariu,
spre deosebire de catra plurale pr. ve-
deam io, vedeamu noi.

b) Pentru Cosonante.

§ 9. Cosonantele aspre se scriu.—

Б cu b, pr. сѣрѣат, barbatu.—В cu v, pr.

вѣнин, vehinu. — Г cu g, гр. γρας, grasu. — Д, cu d, гр. доми, domu.

Ж cu j, гр. жѣдѣк, jndecu, ci 1) cug, in грѣжѣ, жклѣ, grige, gele; — 2) cu s si i scurtu, in Блаж, глажж, мажж, стражж, Blasiu, glasia, masia, strasia; — 3) cu s singuru inainte de ѣ, гр. in издѣждѣ примѣждѣ: nadesde, primesdie; — 4) cu d si i scurtu, in мижлоис midilocu; se potesi in жос, diosu, s'augiosu.

З cu d si i scurtu, 1) unde se trage din d, гр. in лѣзжѣ, сѣржѣ, laudi, surdi, dela лѣзѣ, сѣрѣ, etc. — 2) in жи, жик, дѣнежіѣ, оурижикѣ, dupa analogia: дѣ, дѣцу, dumnedieu, urdica. — Inainte de в, в, г, ѣ, м, н, cu s гр. извѣндѣж, изворѣ, изгонитѣ, издѣжникѣ, измѣкнеж, изновѣ, isbânda, isvoru, isgonitu, isdenescu. ismene, isnovu — Airea totu deauna cu z, гр. закѣ, зидѣ, zacu, zidu.

Л, cu l, гр. лѣкрѣѣ, lucru. — М cu m, гр. моарте, mórte. — Н, cu n, гр. нѣмѣлѣ, numele. — П, cu p, гр. паринте, parinte. — Р, cu r, гр. рогѣ, rogu. — С, cu s, гр. сомнѣ, somnu.

Т cut, гр. тата, tata; — inse cu c, in ѣщѣ, si ѣщѣ la sfersitu, гр. domnesci domnéscе. — Х, cu ch, in хѣѣ, |хрисѣмѣ, харѣ; si alte grecesci: Christosu, chrisma, charu; — cu h, in cele alalte гр. хѣмѣ, холѣж, huma, holda, etc.

Ц cu *t* si *i* scurtu, 1) candu se trage din *t*, pr. in *поцѣ*, *цѣ*, toti, tie, dela *пот*, *тѣ*; — 2) in *цинѣ*, dupa analogia: *ține*; — 3) in cate au alta vocale dupa sine, pr. in *вицѣ*, *vitia*. — Inse cu *c*, in *пѣцин*, *цап*, *цин*, *цинпарѣ*, *пучину*; etc. sau si in *фацѣ*, *гѣлцѣ*, *брац*, *соц*, *facia*, etc.

Ш cu *s* si *i* scurtu, 1) in sfersitulă cu-
vinteloră, pr. in *вершѣ*, *приншѣ*, *versi*, *prensi*;
— 2) inainte de vocale, pr. in *шѣрпѣ*, *шѣпте*,
шѣ, *sierpe*, *siepte*, *siè*. — Inse cu *s* singu-
ru, inainte de *т*, pr. in *шѣрт*, *шѣрк*, *шѣфан*,
шѣрѣщѣ, *stergu*, *stirbu*, etc.

§ 10. **С**osunantele moi **С** se scriu: —

Ч inainte de vocale moi cu *c*, pr. *чѣрѣ*,
чине, *ceriu*, *cine*.

Ц inainte de vocale moi cu *g*, pr.
in *лѣгѣ*, *лѣщѣ*, *lege*, *legi*.

Би, **п**и, **ф**и, **в**и, **м**и, **н**и; se scriu cu *bi*,
pi, *fi*, *vi*, *mi*, *ni*, pr. *бине*, *пѣпт*, *фѣр*,
вѣркѣ, *миѣ*, *ниѣ*: *bine*, *pieptu*, *fieru*,
vierme, *mieu*, *niè*.

Ки si **Г**и cu *chi* si *ghi*, pr. *киѣм*, *ки-*
лѣ, *киѣр*: *chiemu*, *chiae*, *chiaru*; *гѣлцѣ*,
гинѣ, *гѣнцѣ*: *ghiacia*, *ghinde*, *inghitu*.

c) Pentru Contractiuni si E-
lisiuni.

§ 11. Candu la midiloculă cuventeloră

venu doi i, unulu intregu si altulu jumetate,
unulu dupa altulu, prescurtandu se scrie
numai unulu; — inse cu circumflesu de
are ore carele toaula pre sine; pr. in
si, tie, sie, di, dice, tine; si, ci, wi;
зи, зиче, цини, etc.; — tota circumflesu
aicea, pr. in прівій, фіюл, цинем, зичем,
примю, fiulu, tienemu, diceamu.

La sfersitu se scriu amendoi totu de-
una, pr. in Домній, домній; Domnii, domnii.

§ 12. De obsce se lasa afora in
grain si in scrisu:

1) Ъ in numele femeiesci urmandu arti-
clulu a, pr. in ма́на, гѣра, dela ма́нз, гѣрз.

2) Ѣ scurtu in unele pronume si adverbii,
pr. in аѣма, аѣла, dela аѣм, аѣл. —
In loculu loru se scrie apostrofulu, pr.
mân'a, gur'a, acum'a, acel'a.

Numerii Romani,
slovenesci si arapesci.

I 1. II 2. III 3. IV 4. V 5. VI 6.
VII 7. VIII 8. IX 9. X 10. XI 11.
XV 15. XX 20. XXX 30. XL 40.
L 50. LX 60. LXX 70. LXXX 80.
XC 90. C 100. CC 200. CCC 300.
CD 400. D 500. DC 600. DCC 700.
DCCC 800. CM 900. M 1000.

Abdus Cortes

Prota glori

metu d' r' r' r'

pro la v' r' r'

L' B' r' r' r'

BCU Cluj / Central University Library Cluj

xq h' d' r' r' r' r'